

Opis założeń do projektu aktualizacji planu zadań ochronnych dla OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003

Status

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 wyznaczony został na mocy Dyrektywy Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (wersja ujednolicona - 02009L0147-20190626). W swej obecnej formie¹ został zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. 2011 nr 25 poz. 133, z późn. zm.).

Obszar Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 posiada obowiązujący Plan Zadań Ochronnych (PZO) ustanowiony zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 16 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2014.1967) a następnie zmieniony Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 8 lutego 2024 r. zmieniające zarządzenie w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 z dnia 12 lutego 2024 r. (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego 2024.815).

Położenie administracyjne

Województwo podlaskie; powiat białostocki: gmina Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Grabówka, Gródek, Michałowo, Supraśl, Wasilków, Zabłudów; powiat moniecki: gmina Jasionówka, Knyszyn; powiat sokólski: gmina Janów, Korycin, Kryniki, Sokółka, Szudziałowo.

Tabela 1. Powierzchnia gmin na obszarze Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003.*

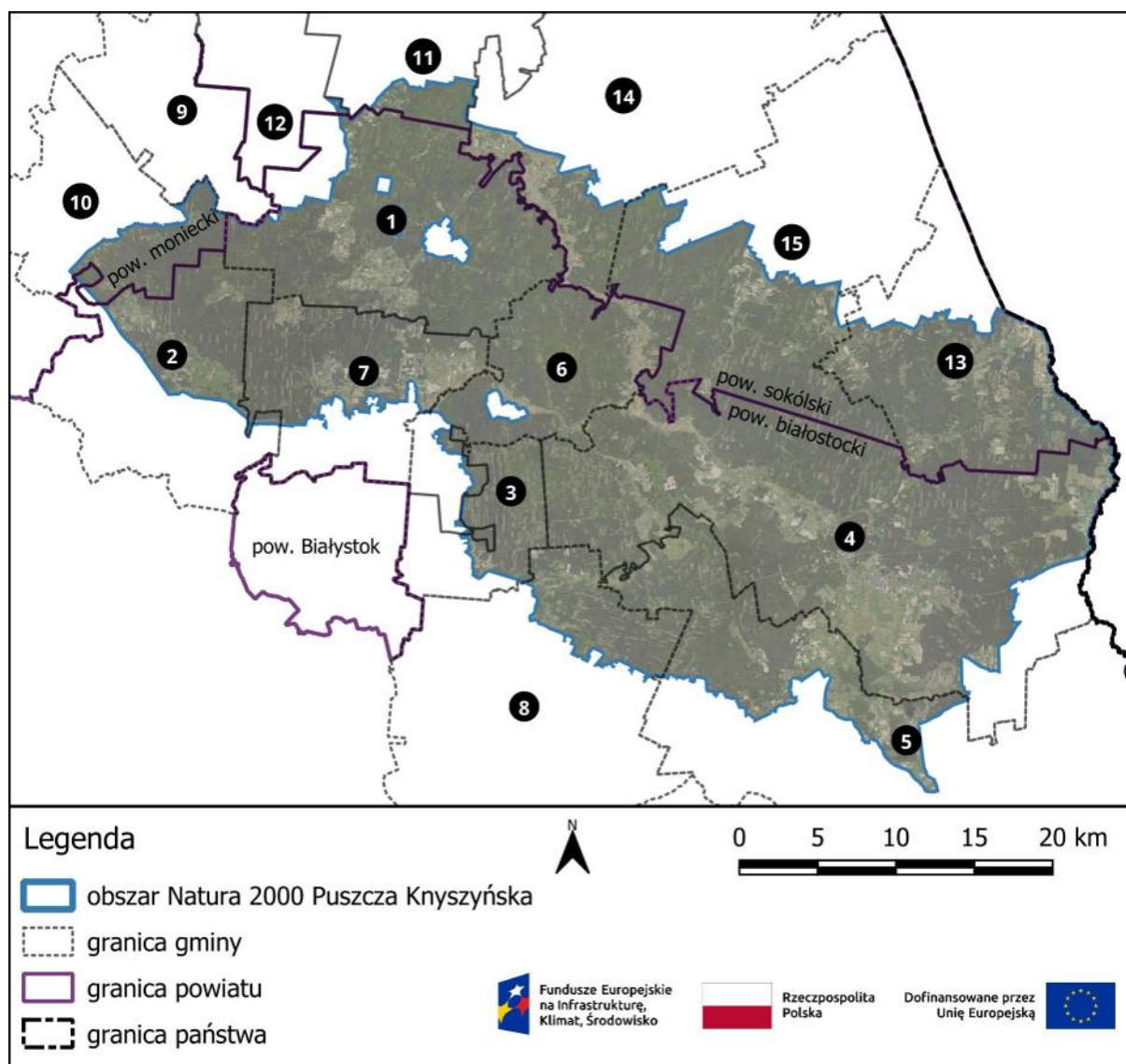
Lp.	Gmina	Powiat	Powierzchnia (ha)	
			Całkowita	W obrębie OSO Puszcza Knyszyńska
1	Czarna Białostocka	białostocki	20 650,80	18 258,16
2	Dobrzyniewo Duże	białostocki	16 117,01	6 548,84
3	Grabówka	białostocki	6 467,65	3 889,22
4	Gródek	białostocki	43 014,19	39 063,33
5	Michałowo	białostocki	41 044,94	11 791,59
6	Supraśl	białostocki	12 400,16	10 501,28
7	Wasilków	białostocki	12 717,97	9 149,63
8	Zabłudów	białostocki	33 998,34	4 785,51
9	Jasionówka	moniecki	9 684,62	9,09

¹ W pierwszej odsłonie obszar Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 został utworzony dnia 14 listopada 2008 r. na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. z 2008 nr 198, poz.1226) a tym samym na podstawie Dyrektywy 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.U.UE.L.1979.103.1 z późn. zm.)

10	Knyszyn	moniecki	12 723,16	3 649,38
11	Janów	sokólski	20 794,01	1 519,74
12	Korycin	sokólski	11 735,31	84,41
13	Krynki	sokólski	16 620,83	12 309,86
14	Sokółka	sokólski	31 381,14	4 409,91
15	Szudziałowo	sokólski	30 190,29	13 620,24

* W oparciu o dane PZGiK stan na 14.07.2026

Ryc. 1 Mapa położenia OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 względem granic administracyjnych.

Oznaczenia gmin: 1 - Czarna Białostocka, 2 - Dobrzyniewo Duże, 3 - Grabówka, 4 - Gródek, 5 - Michałowo, 6 - Supraśl, 7 - Wasilków, 8 - Zabłudów, 9 - Jasionówka, 10 - Knyszyn, 11 - Janów, 12 - Korycin, 13 - Krynki, 14 - Sokółka, 15 - Szudziałowo.

Istniejące formy ochrony

OSO Puszcza Knyszyńska PLB200003 w znacznej części pokrywa się ze SOO Ostoja Knyszyńska (Ryc. 2, Tabela 2). W jej granicach znajduje się ponadto 30 rezerwatów przyrody wraz z ich otulinami (8 obszarów) oraz dwa Obszary Chronionego Krajobrazu (OCHK Wzgórza Sokólskie

oraz OCHK Dolina Narwi) (Ryc. 3, Tabela 2). Obszar ten pokrywa się też w dużej części z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej im. prof. Witolda Sławińskiego (Ryc. 3, Tabela 2).

Tabela 2. Powierzchnia obszarów chronionych w granicach OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 *.

Forma ochrony lub obszar ochronny	Powierzchnia (ha)	
	Całkowita	W obrębie OSO Puszcza Knyszyńska
SOO Ostoja Knyszyńska PLH20006	136 084,41	127 093,65
Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej im. Profesora Witolda Sławińskiego	73 189,46	72 844,06
Park Krajobrazowy - otulina	54 068,25	32 845,39
Rezerwaty Przyrody (30 obszarów)	6 239,65	6 239,65
Otulina Rezerwatów Przyrody (8 obszarów)	725,48	725,48
Obszar Chronionego Krajobrazu Wzgórza Sokólskie	38 396,69	19 249,51
Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Narwi	42 204,00	225,61

*W oparciu o dane GDOŚ udostępnione w usłudze WFS pod adresem <http://sdi.gdos.gov.pl>, data pozyskania danych 14.07.2026

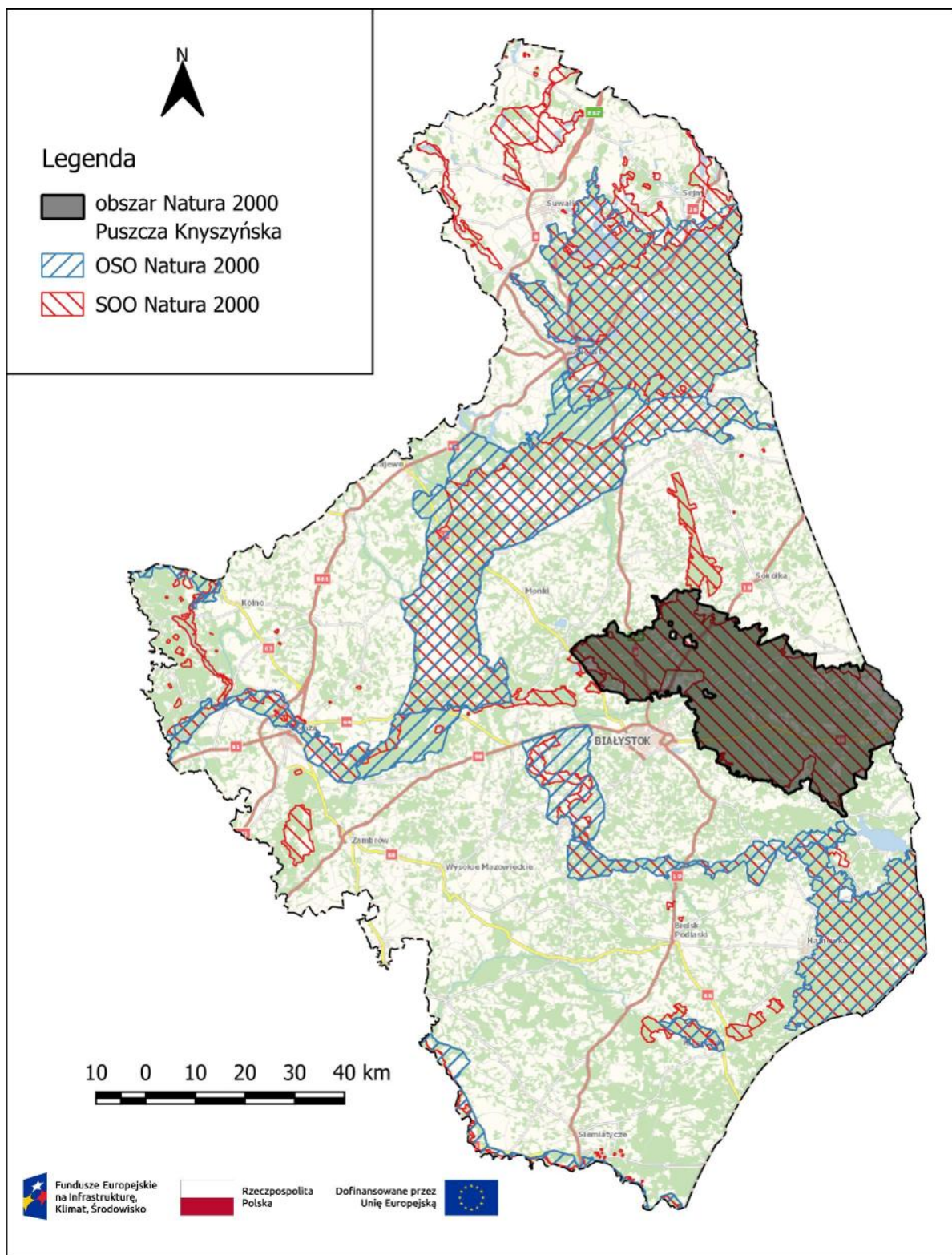
Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ryc. 2 Mapa położenia OSO Puszcza Knyszyńska PLB200003 względem innych obszarów Natura 2000.

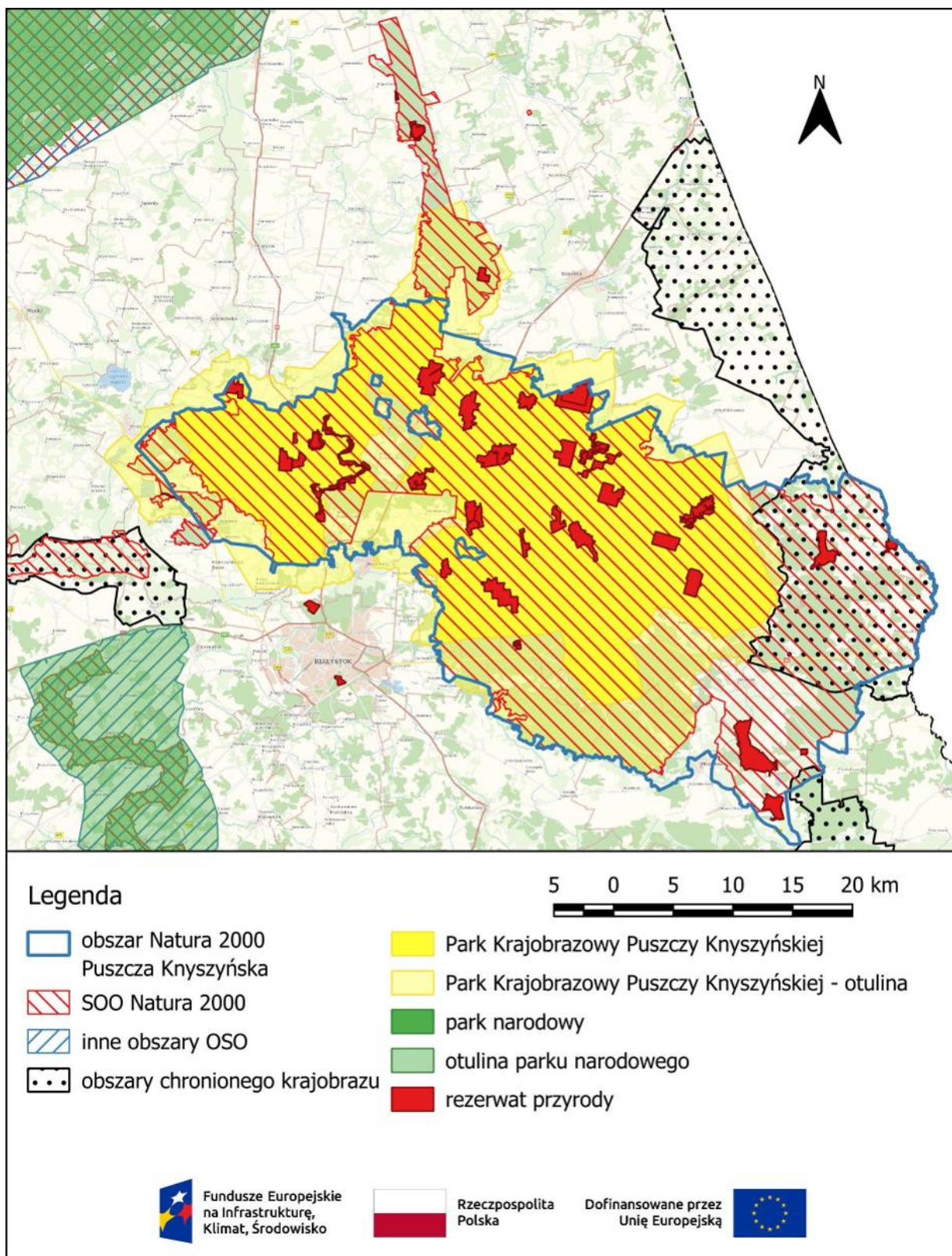
Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Ryc. 3 Mapa położenia OSO Puszcza Knyszyńska PLB200003 względem sąsiadujących powierzchniowych form ochrony przyrody innych niż obszary Natura 2000.

Opis obszaru

Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 położony jest w północno-wschodniej Polsce, w województwie podlaskim, na Wysoczyźnie Podlasko-

Białoruskiej, we wschodniej części Niziny Północnopodlaskiej (Kondracki 1998; Tumiel i in. 2013). Według Standardowego Formularza Danych obszar ma powierzchnię 139 590,23 ha, leży w regionie administracyjnym NUTS PL34 Podlaskie i w całości należy do kontynentalnego regionu biogeograficznego (SDF 2025).

OSO Puszcza Knyszyńska obejmuje rozległy, silnie rozczłonkowany kompleks leśny Puszczy Knyszyńskiej oraz przylegającą do niego od południowego wschodu Nieckę Gródecko-Michałowską wraz z terenami przygranicznymi (Tumiel i in. 2013; SDF 2025). Obszar rozciąga się od okolic Knyszyna na zachodzie po granicę państwa z Białorusią, wyznaczoną na rzece Świsłocz, na wschodzie (Tumiel i in. 2013). Poszczególne części kompleksu noszą historyczne nazwy: Puszcza Błudowska, Puszcza Knyszyńska, Puszcza Kryńska, Puszcza Malawicka, Puszcza Odelska i Puszcza Supraska (Cenian i in. b.d.; SDF 2025).

Rzeźba terenu jest bardzo zróżnicowana, miejscami falisto-pagórkowata, z licznymi dolinami rzek i strumieni oraz lokalnymi obniżeniami o charakterze kotlin (Wilk i in. 2010; Tumiel i in. 2013). Deniwelacje względne dochodzą tu do 80 m, co sprzyja dużemu zróżnicowaniu siedlisk leśnych, dolinowych, źródliskowych i torfowiskowych (SDF 2025). Główną rzeką Puszczy jest Supraśl, prawobrzeżny dopływ Narwi, do której uchodzą m.in. Czarna, Sokołda, Płoska i Słoja (Wilk i in. 2010; Tumiel i in. 2013; SDF 2025). Niewielkie fragmenty Puszczy odwadniane są także przez systemy wodne Biebrzy oraz Nietupy, dopływu Niemna (Cenian i in. b.d.; SDF 2025).

Jednym z najważniejszych walorów siedliskowych Puszczy Knyszyńskiej są liczne źródła oraz czyste strumienie i rzeczki; w SDF wskazano około 450 wypływów wód podziemnych w postaci źródeł, młak i wysięków (SDF 2025). Źródła, małe cieki, olsy, łęgi, torfowiska i wilgotne obniżenia tworzą układ siedlisk istotny dla bociana czarnego *Ciconia nigra*, samotnika *Tringa ochropus*, dzięcioła białogrzbietego *Dendrocopos leucotos*, dzięcioła trójpalczastego *Picoides tridactylus* oraz sóweczki *Glaucidium passerinum* (Tumiel i in. 2013; SDF 2025; Tumiel i in. 2020).

Lasy zajmują ok. 72% powierzchni OSO, a w części leśnej przeważają siedliska borowe, obejmujące ok. 53% powierzchni obszaru (Tumiel i in. 2013). Dominującym gatunkiem drzewa jest sosna, której udział oceniono na ok. 71%, istotny jest również świerk, stanowiący ok. 10% i obecny przynajmniej jako domieszka w większości siedlisk leśnych (Tumiel i in. 2013). Występują tu także grądy, olsy, sosnowo-brzozowe lasy bagienne oraz łęgi jesionowo-olszowe i olszowo-świerkowe w dolinach rzecznych (Tumiel i in. 2013). W dolinach rzek, w większości osuszonych, występują torfowiska niskie i przejściowe, a w bezodpływowych zagłębieniach terenu także torfowiska przejściowe i rzadziej wysokie (SDF 2025).

Leśna część Puszczy Knyszyńskiej ma zasadnicze znaczenie dla gatunków związanych ze starszymi, wilgotnymi i strukturalnie zróżnicowanymi drzewostanami. W inwentaryzacji z 2011 r. dzięcioł trójpalczasty osiągał liczebność 49–54 par, a dzięcioł białogrzbiety 25–27 par, co w obu przypadkach odpowiadało ponad 5% populacji krajowej (Tumiel i in. 2013). Aktualny SDF podaje dla tych gatunków odpowiednio 49–54 oraz 25–27 osobników i ogólną ocenę znaczenia obszaru B (SDF 2025). Znaczenie rezerwatów dla obu gatunków jest nieproporcjonalnie duże: na obszarze rezerwatów, zajmujących ok. 3,5% powierzchni OSO,

znajdowało się ok. 40% rewirów dzięcioła trójpalczastego i ok. 28% rewirów dzięcioła białogrzbiatego (Tumiel i in. 2013).

Puszcza Knyszyńska jest również jedną z ważniejszych w kraju ostoi jarząbka *Tetrastes bonasia*, którego liczebność w 2011 r. oszacowano na 2100–2500 par (Tumiel i in. 2013; SDF 2025). Znaczące populacje osiągały także sóweczka, 110–150 par, włochatka *Aegolius funereus*, 100–140 par według inwentaryzacji z 2011 r. i 70–140 osobników według SDF, lelek *Caprimulgus europaeus*, 450–650 par/osobników, muchołówka mała *Ficedula parva*, 800–1300 par/osobników, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, 550–650 osobników według SDF, oraz dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, 160–200 osobników według SDF (Tumiel i in. 2013; SDF 2025). Prace dotyczące sóweczki wykazały, że dopiero szczegółowe rozpoznanie miejsc lęgowych umożliwiło objęcie ochroną strefową części stanowisk: w 2020 r. monitoring dotyczył 18 rewirów z dziuplami lęgowymi wykrytymi w 2019 r., a wcześniejsze prace doprowadziły do ustanowienia 6 stref ochronnych (Tumiel i in. 2020).

Jednym z kluczowych gatunków OSO jest orlik krzykliwy *Clanga pomarina*. W inwentaryzacji z 2011 r. liczebność orlika krzykliwego w Puszczy Knyszyńskiej oceniono na 55–60 par, co odpowiadało co najmniej 1% populacji krajowej (Tumiel i in. 2013). Aktualny SDF podaje dla tego gatunku liczebność 55–56 osobników i ogólną ocenę znaczenia obszaru B (SDF 2025). Monitoring gatunków strefowych z lat 2017–2018 wykazał 57 par lęgowych w 2017 r. i 60 par lęgowych w 2018 r., przy zagęszczeniu odpowiednio 4,1 i 4,3 pary/100 km² powierzchni ogólnej (Cenian i in. b.d.). Orlik krzykliwy jest gatunkiem dwuśrodowiskowym: gniazduje w lasach, natomiast żeruje głównie na terenach otwartych, takich jak łąki, pastwiska, nieużytki, grunty orne, śródpolne mokradła i mozaika krajobrazu rolniczego (Mirski i in. 2014). W Puszczy Knyszyńskiej wymaga to ochrony zarówno miejsc gniazdowych w drzewostanach, jak i żerowisk położonych w dolinach rzecznych, na śródleśnych polanach, w sąsiedztwie wsi oraz w Niecce Gródecko-Michałowskiej (Tumiel i in. 2013; Mirski i in. 2014).

Ważnym gatunkiem strefowym obszaru jest bocian czarny *Ciconia nigra*. Aktualny SDF podaje jego liczebność na 7–9 osobników oraz ogólną ocenę znaczenia obszaru C (SDF 2025). W opracowaniu IBA dla Puszczy Knyszyńskiej wcześniejszą liczebność bociana czarnego podawano na 15–16 par (Wilk i in. 2010), jednak monitoring z lat 2017–2018 wskazywał na niższą liczbę zajętych rewirów i słabe parametry rozrodcze (Cenian i in. b.d.). Gatunek ten jest związany z rozległymi, spokojnymi kompleksami leśnymi, ale żeruje na ciekach, rowach, rozlewiskach i terenach podmokłych, dlatego stan wód powierzchniowych i małych cieków ma znaczenie również dla jego ochrony (Cenian i in. b.d.).

Szczególne znaczenie w strukturze OSO ma Niecka Gródecko-Michałowska, stanowiąca południowo-wschodnią, otwartą i torfowiskową część obszaru (Tumiel i in. 2013; SDF 2025). Jest to rozległa kotlina wytopiskowa wyścielona grubą warstwą torfów, odwadniana przez ciekі wpadające do górnego biegu Supraśli, która przecina kotlinę w jej północnej części (Stepaniuk 2010; Cenian i in. b.d.; SDF 2025). Stepaniuk określa Nieckę Gródecko-Michałowską jako największą nieckę wytopiskową wypełnioną torfem na Podlasiu, której dno zajmuje ok. 64,91 km² (Stepaniuk 2010). Większość terenu niecki jest osuszona, jednak w wielu miejscach zachowały się zabagnienia, a w centralnej i wschodniej części znajdują się jeziora Gorbacz i Wiejki (SDF 2025).

Niecka Gródecko-Michałowska jest odrębną ostoją ptaków o znaczeniu międzynarodowym IBA PL047, położoną w granicach OSO Puszcza Knyszyńska PLB200003 (Wilk i in. 2010; SDF 2025). Z punktu widzenia aktualizacji PZO powinna być traktowana jako jeden z kluczowych elementów obszaru Natura 2000, ponieważ koncentruje znaczną część walorów związanych z ptakami łąkowymi i mokradłowymi (Wilk i in. 2010; Tumiel i in. 2013). W inwentaryzacji z 2011 r. rycyka *Limosa limosa* stwierdzono wyłącznie w Niecce Gródecko-Michałowskiej, gdzie jego liczebność oceniono na 14–15 par (Tumiel i in. 2013), natomiast monitoring sukcesu gniazdowego w ostoi Gródek w 2024 r. wykazał 28 gniazd rycyka, 39 gniazd czajki *Vanellus vanellus*, 26 gniazd krwawodzioba *Tringa totanus*, 3 gniazda dubelta *Gallinago media* i 4 gniazda kszczyka *Gallinago gallinago* (Korniluk i in. 2024). Dane te pokazują, że przy odpowiednim zarządzaniu wodą i presją drapieżniczą fragmenty Niecki zachowują bardzo wysoką wartość dla ptaków siewkowych (Korniluk i in. 2024).

Obszar ten ma również kluczowe znaczenie dla dubelta. W 2011 r. liczebność gatunku w OSO oceniono na 25–37 samców, a w latach 2011–2018 jego liczebność była monitorowana w sposób systematyczny, w tym na głównych tokowiskach Gródek, Rabinówka i Cieliczanka (Tumiel i in. 2013; Tumiel i in. 2018). W 2018 r. w OSO stwierdzono 10 tokowisk, a na tokowiskach stałych i efemerycznych wykazano łącznie 52–58 samców podczas pierwszej kontroli i 41–46 podczas drugiej (Tumiel i in. 2018). Analiza danych z lat 2011–2018 wskazywała na istotny wzrostowy trend liczebności dubelta w OSO, odmienny od ogólnopolskiego trendu spadkowego (Tumiel i in. 2018). Najnowsze dane z Monitoringu Dubelta wskazują, że w 2025 r. najliczniejsze tokowisko w Polsce odnotowano właśnie w OSO Puszcza Knyszyńska, gdzie stwierdzono 55 samców, a w całym obszarze może występować nawet 90 samców (Korniluk 2025).

W Niecce Gródecko-Michałowskiej stwierdzano również łączaka *Tringa glareola*, jednego z najrzadszych ptaków lęgowych w Polsce. W 2011 r. prawdopodobne było gniazdowanie 1–2 par, a lęgowisko zlokalizowano na kopalni torfu w Niecce Gródecko-Michałowskiej (Tumiel i in. 2013). Monitoring z 2023 r. wykazał ponowną próbę lęgu łączaka na torfowisku Imszar koło Lewsz: 2 osobniki obserwowano 2 i 14 maja, a 1 osobnika 2 lipca; próba ta najprawdopodobniej zakończyła się niepowodzeniem (Świętochowski i in. 2023). Stanowisko to ma szczególne znaczenie krajowe, ponieważ łączak gniazduje w Polsce nieregularnie, w liczbie 0–5 par, a w 2023 r. mogło to być jedyne miejsce podjęcia próby lęgowej w kraju (Świętochowski i in. 2023; Wilk i in. 2020). Główne zagrożenia obejmują sukcesję roślinności, przesuszenie i eksploatację torfu, która może doprowadzić do definitywnej utraty siedliska lęgowego (Świętochowski i in. 2023).

Wśród gatunków łąkowych i wodno-błotnych wysokie liczebności osiąga derkacz *Crex crex*. Liczebność derkacza w całym OSO w 2011 r. oceniono na 860–950 samców i taką samą liczebność podaje aktualny SDF (Tumiel i in. 2013; SDF 2025). W opracowaniu IBA dla samej Niecki Gródecko-Michałowskiej liczebność derkacza oceniono na 200–270 samców, przy czym podkreślono, że liczebność podczas drugich lęgów może być kilkakrotnie wyższa niż podczas pierwszych (Wilk i in. 2010). Monitoring z 2021 r. wskazywał potrzebę zwiększenia liczby powierzchni monitoringowych dla części gatunków łąkowych, ponieważ dotychczasowe powierzchnie obejmowały niewielką część populacji, np. ok. 5% samców derkacza i ok. 8% populacji kszczyka w stosunku do oszacowań z 2011 r. (Świętochowski i in. 2021).

Na tle całości obszaru szczególnej uwagi wymaga cietrzew Lyrurus tetrix. W opracowaniu IBA dla Niecki Gródecko-Michałowskiej liczebność cietrzewia w 2009 r. oceniono na 9–12 samców, a w inwentaryzacji całego OSO z 2011 r. stwierdzono 13 samców (Wilk i in. 2010; Tumiel i in. 2013). Monitoring z 2021 r. wykazał już tylko 2 koguty i 2 kury w rejonie wschodniej części Puszczy Knyszyńskiej, przy czym wskazano wysoką izolację i skrajnie niską liczebność szczątkowej populacji (Świętochowski i in. 2021). Kolejne kontrole w Nadleśnictwie Krynki w latach 2022–2023 potwierdziły dalszy regres: w 2022 r. wykazano pojedyncze aktywne tokowisko i bardzo niską liczebność, natomiast w 2023 r. nie potwierdzono już regularnych toków, co wskazuje na populację będącą na granicy zaniku (Dojlida 2022; Dojlida 2023).

Według SDF OSO Puszcza Knyszyńska obejmuje co najmniej 38 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 14 gatunków z Polskiej czerwonej księgi zwierząt (SDF 2025). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej m.in. błotniaka łąkowego *Circus pygargus*, błotniaka zbożowego *Circus cyaneus*, bociana czarnego, trzmiełojada *Pernis apivorus*, orlika krzykliwego, gadożera *Circaetus gallicus*, cietrzewia, dubelta, dzięcioła białogrzbiatego, dzięcioła trójpalczastego, puchacza *Bubo bubo*, sowy błotnej *Asio flammeus*, włośchatki i kraski *Coracias garrulus*, a zimorodek *Alcedo atthis* występuje tu w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (SDF 2025). Część tych danych wymaga weryfikacji w toku aktualizacji PZO, ponieważ status niektórych gatunków, np. kraski, gadożera, błotniaka zbożowego, sowy błotnej i cietrzewia, może być obecnie inny niż w danych historycznych lub w SDF (Tumiel i in. 2013; SDF 2025; Dojlida 2023).

Z punktu widzenia projektu aktualizacji PZO najważniejsze jest równorzędne potraktowanie dwóch komponentów OSO: leśnego rdzenia Puszczy Knyszyńskiej oraz otwartych dolin rzecznych i Niecki Gródecko-Michałowskiej. Dla gatunków leśnych, takich jak dzięcioł trójpalczasty, dzięcioł białogrzbiety, jarząbek, sóweczka, włośchatka, muchołówka mała i bocian czarny, kluczowe jest utrzymanie odpowiedniej struktury drzewostanów, obecności starodrzewów, drzew dziuplastych, martwego drewna, świerka, łęgów, olsów, borów bagiennych i stref źródliskowych (Tumiel i in. 2013; Tumiel i in. 2020; SDF 2025). Dla gatunków terenów otwartych i mokradłowych, takich jak dubelt, rycyk, kszyk, czajka, krwawodziób, łączak, derkacz i cietrzew, kluczowe są odpowiednie stosunki wodne, otwarty charakter łąk i torfowisk, ekstensywne użytkowanie, ograniczenie sukcesji drzew i krzewów oraz przeciwdziałanie presji drapieżniczej (Wilk i in. 2010; Tumiel i in. 2013; Stepaniuk 2010; Korniluk i in. 2024).

Aktualizacja PZO powinna uwzględniać nie tylko typowe zagrożenia dla leśnych przedmiotów ochrony, takie jak utrata starodrzewów, drzew dziuplastych i martwego drewna, ale także zagrożenia dotyczące siedlisk otwartych: przesuszenie łąk i torfowisk, utratę ekstensywnego użytkowania, zarastanie łąk wierzbą, brzozą i trzciną, intensyfikację rolnictwa, przekształcanie łąk w grunty orne, eksploatację torfu, zabudowę rozproszoną, presję drapieżniczą i zakłócenia antropogeniczne (Wilk i in. 2010; Stepaniuk 2010; Tumiel i in. 2018; Świętochowski i in. 2021; Świętochowski i in. 2023; Korniluk i in. 2024). W przypadku Niecki Gródecko-Michałowskiej szczególne znaczenie ma analiza sieci rowów odwadniających, w tym Rowu Tartaczno, oraz wpływu odwodnienia na siedliska dubelta, rycyka, derkacza, cietrzewia, kszyka, krwawodzioba i łączaka (Stepaniuk 2010; Tumiel i in. 2013; Tumiel i in. 2018; Świętochowski i in. 2023).

Aktualne przedmioty ochrony obszaru

Przedmiotami ochrony w OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 są gatunki ptaków wymienione w Standardowym Formularzu Danych obszaru z oceną ogólną znaczenia obszaru A, B lub C, tj. 47 gatunków ptaków objętych art. 4 lub art. 7 dyrektywy 2009/147/WE. W toku prac nad projektem aktualizacji PZO konieczne jest zestawienie aktualnego SDF z wynikami inwentaryzacji, danymi monitoringów gatunków strefowych, danymi RDOŚ, GIOŚ oraz danymi ekspertów i organizacji pozarządowych (Tumiel i in. 2013; Cenian i in. b.d.; SDF 2025). Cenną informację na temat awifauny tego obszaru stanowią ponadto wewnętrzne opracowania organizacji pozarządowych (Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, TP Dubelt i Fundacja Ochrony Przyrody NATURA). Aktualnie, zespół odpowiedzialny za opracowanie projektu aktualizacji PZO prowadzi podsumowanie publikowanych i niepublikowanych danych dotyczących przedmiotów ochrony obszaru i stanu zachowania ich siedlisk. W 2026 i 2027 r. prowadzone są też ukierunkowane inwentaryzacji wszystkich przedmiotów ochrony obszaru oraz weryfikacja stanowisk na podstawie danych dostępnych w latach 2024-2027.

Tabela 3. Przedmioty ochrony OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 wg SDF, typ: P = osiadłe, R = wydające potomstwo, C = przelotne.

Lp	Kod gatunku	Nazwa naukowa	Nazwa polska	Typ (SDF)
1	A086	<i>Accipiter nisus</i>	krogulec	r
2	A298	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	trzciniak	r
3	A223	<i>Aegolius funereus</i>	włochatka	r
4	A229	<i>Alcedo atthis</i>	zimorodek	r
5	A052	<i>Anas crecca</i>	cyraneczka	r
6	A089	<i>Aquila pomarina</i>	orlik krzykliwy	r
7	A104	<i>Bonasa bonasia</i>	jarząbek	p
8	A215	<i>Bubo bubo</i>	puchacz	p
9	A224	<i>Caprimulgus europaeus</i>	lelek	r
10	A371	<i>Carpodacus erythrinus</i>	dziwonia	r
11	A136	<i>Charadrius dubius</i>	sieweczka rzeczna	r
12	A137	<i>Charadrius hiaticula</i>	sieweczka obrożna	r
13	A030	<i>Ciconia nigra</i>	bocian czarny	r
14	A084	<i>Circus pygargus</i>	błotniak łąkowy	r
15	A207	<i>Columba oenas</i>	siniak	r
16	A231	<i>Coracias garrulus</i>	kraska	r
17	A122	<i>Crex crex</i>	derkacz	r
18	A038	<i>Cygnus cygnus</i>	łabędź krzykliwy	r
19	A038	<i>Cygnus cygnus</i>	łabędź krzykliwy	r
20	A239	<i>Dendrocopos leucotos</i>	dzięcioł białogrzbisty	p
21	A238	<i>Dendrocopos medius</i>	dzięcioł średni	p
22	A236	<i>Dryocopus martius</i>	dzięcioł czarny	p
23	A099	<i>Falco subbuteo</i>	kobuz	r
24	A320	<i>Ficedula parva</i>	muchotłówka mała	r
25	A153	<i>Gallinago gallinago</i>	kszyk	r
26	A154	<i>Gallinago media</i>	dubelt	r

27	A217	<i>Glaucidium passerinum</i>	sóweczka	p
28	A127	<i>Grus grus</i>	żuraw	r
29	A075	<i>Haliaeetus albicilla</i>	bielik	p
30	A338	<i>Lanius collurio</i>	gąsiorek	r
31	A156	<i>Limosa limosa</i>	rycyk	r
32	A291	<i>Locustella fluviatilis</i>	świerszczak	r
33	A246	<i>Lullula arborea</i>	lerka	r
34	A270	<i>Luscinia luscinia</i>	słownik szary	r
35	A608	<i>Motacilla citreola</i>	pliszka cytrynowa	r
36	A344	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	orzechówka	r
37	A072	<i>Pernis apivorus</i>	trzmiełojad	r
38	A312	<i>Phylloscopus trochiloides</i>	świstunka zielonawa	r
39	A241	<i>Picoides tridactylus</i>	dzięcioł trójpalczysty	p
40	A234	<i>Picus canus</i>	dzięcioł zielonosiwy	p
41	A119	<i>Porzana porzana</i>	kropiatka	r
42	A307	<i>Sylvia nisoria</i>	jarzębatka	r
43	A409	<i>Tetrao tetrix tetrix</i>	cietrzew	p
44	A166	<i>Tringa glareola</i>	łęczak	r
45	A165	<i>Tringa ochropus</i>	samotnik	r
46	A286	<i>Turdus iliacus</i>	drozdzik	r
47	A232	<i>Upupa epops</i>	dudek	r

Podczas prac nad projektem aktualizacji planu zadań ochronnych dla OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 (zwanego dalej projektem PZO), lista przedmiotów ochrony na skutek weryfikacji może ulec zmianie.

Ponadto, w toku dalszych prac nad projektem PZO zostanie poddane analizie, czy istnieje konieczność wskazania kluczowych przedmiotów ochrony, decydujących o wyznaczeniu danego obszaru Natura 2000. Dla gatunków ptaków uznanych za kluczowe ochrona będzie zaplanowana szczególnie starannie, zaś w przypadku konfliktów między celami ich ochrony, a celami innych przedmiotów ochrony będą one rozstrzygane na rzecz gatunków kluczowych.

Obszar objęty Planem

Aktualizacja planu zadań ochronnych dotyczyć będzie niemal całego obszaru Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003, z wyłączeniem powierzchni następujących rezerwatów przyrody: Budzisk, Jesionowe Góry, Krasne, Krzemienne Góry, Las Cieliczański, Starodrzew Szyndzielski oraz Woronicza (ryc. 2), dla których obowiązują odpowiednio plany ochrony lub zadania ochronne z zakresem, o którym mowa w art. 28 ust. 10 ustawy o ochronie przyrody, jak również plany urządzenia lasu z tożsamym zakresem. W związku z tym zachodzą przesłanki określone w art. 28 ust. 11 ustawy o ochronie przyrody do nieobejmowania części obszaru w granicach ww. obiektów projektem PZO.

Czym jest plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000

Plany zadań ochronnych (PZO) są sporządzane i realizowane dla obszarów Natura 2000 w celu zapewnienia docelowego stanu zachowania przedmiotów ochrony danego obszaru i zachowania integralności sieci Natura 2000. Podstawą prawną ich tworzenia jest art. 28 ust.

Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

13 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r. poz. 1336, 1688, 1890). Szczegółowy tryb sporządzania i zakres prac określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 (Dz.U. 2010 nr 34 poz. 186 z późn. zm).

Pierwszy plan zadań ochronnych sporządza się w terminie 6 lat od dnia zatwierdzenia obszaru przez Komisję Europejską jako obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty lub od dnia wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków. Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 może być zmieniony, jeżeli wynika to z potrzeb ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, lub zachodzi konieczność jego aktualizacji, w szczególności w wyniku oceny aktualności PZO, którą Regionalny dyrektor ochrony środowiska sporządza i przekazuje Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska nie rzadziej niż co 6 lat.

Sporządzający projekt PZO umożliwia zainteresowanym osobom i podmiotom prowadzącym działalność w obrębie siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, udział w pracach związanych ze sporządzaniem tego projektu.

Sporządzający projekt PZO, zapewnia możliwość udziału społeczeństwa, na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, w postępowaniu, którego przedmiotem jest sporządzenie projektu.

PZO ustanawia regionalny dyrektor ochrony środowiska w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, kierując się koniecznością utrzymania i przywracania do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000.

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 zawiera:

- a) opis granic obszaru i mapę obszaru Natura 2000;
- b) identyfikację istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt i ich siedlisk będących przedmiotami ochrony;
- c) cele działań ochronnych;
- d) określenie działań ochronnych ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za ich wykonanie i obszarów ich wdrażania, w tym w szczególności działań dotyczących: ochrony czynnej siedlisk gatunków, monitoringu stanu przedmiotów ochrony oraz monitoringu realizacji celów, uzupełnienia stanu wiedzy o przedmiotach ochrony i uwarunkowaniach ich ochrony.
- e) wskazania do zmian w istniejących innych dokumentach planistycznych, jeżeli są niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000.
- f) wskazanie terminu sporządzenia, w razie potrzeby, planu ochrony dla części lub całości obszaru.

PZO jest więc instrumentem planistycznym, środkiem do skutecznej ochrony sieci Natura 2000 i chronionych w niej przedmiotów ochrony, w przypadku Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków (OSO) - gatunków ptaków i ich siedlisk.

PZO dla OSO Natura 2000 powinien mieć następujące skutki:

Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

- a) osiągnięcie celów ochrony określonych w PZO dla poszczególnych gatunków ptaków;
- b) utrzymanie lub zwiększenie integralności sieci Natura 2000;
- c) utrzymanie lub poprawę stanu zachowania gatunków ptaków i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony obszaru;
- d) ograniczenie lub wykluczenie zagrożeń dla ptaków będących przedmiotami ochrony i ich siedlisk;
- e) umożliwienie rolnikom i zarządcom terenu łatwego uzyskania wsparcia finansowego w zamian za działania ograniczające ich produkcję roślinną i zmierzające do poprawy stanu zachowania siedlisk gatunków ptaków występujących na ich gruntach;
- f) zwiększenie świadomości lokalnych społeczności na temat korzyści płynącej z ochrony zasobów przyrodniczych obszaru poprzez parasolowy efekt ochrony siedlisk ptaków.

Spotkania Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW):

W ramach prac nad projektem PZO zaplanowano cykl spotkań konsultacyjnych z udziałem lokalnej społeczności. Przedstawiciele zainteresowanych osób oraz podmiotów, których projekt PZO bezpośrednio dotyczy lub którzy mają wpływ na sposób realizacji ustaleń projektu PZO, będą mieli możliwość brania udziału w opracowaniu projektu PZO jako członkowie Zespołu Lokalnej Współpracy (ZLW).

Skład ZLW może ulegać zmianom w trakcie prac w zależności od bieżących potrzeb. W pracach nad projektem PZO przewidziano 3 spotkania Zespołu Lokalnej Współpracy.

Informacja o postępie prac:

Informację na temat bieżącego stanu prac nad projektem PZO będzie można uzyskać za pośrednictwem strony internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku:

<https://www.gov.pl/web/rdos-bialystok/opracowanie-planow-zadan-ochronnych>

Wnoszenie uwag i wniosków będzie możliwe w formie pisemnej oraz za pomocą środków komunikacji elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym, w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Białymstoku, 15-554 Białystok, ul. Dojlidy Fabryczne 23 lub drogą elektroniczną na adres email biuro@bialystok.rdos.gov.pl, lub w formie ustnej do protokołu w siedzibie RDOŚ w Białymstoku po uprzednim umówieniu wizyty pod numerem telefonu: 85 74-06-981.

Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Literatura

Cenian Z., Kapowicz R., Pugacewicz E. b.d. Rozmieszczenie i liczebność gatunków strefowych w obszarach Natura 2000: Ostoja Warmińska, Puszcza Napiwodzko-Ramucka, Puszcza Knyszyńska i Puszcza Białowieska. Opracowanie/raport.

Dojlida M. 2022. Sprawozdanie z inwentaryzacji populacji cietrzewi w roku 2022, Nadleśnictwo Krynki, Puszcza Knyszyńska. Opracowanie niepublikowane.

Dojlida M. 2023. Sprawozdanie z inwentaryzacji populacji cietrzewi w roku 2023, Nadleśnictwo Krynki, Puszcza Knyszyńska. Opracowanie niepublikowane.

Kondracki J. 1998. Geografia regionalna Polski. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Korniluk M. 2025. Monitoring Dubelta. Sprawozdanie z programu MDU za 2025 r. Materiał roboczy / sprawozdanie PMŚ.

Korniluk M., Białomyzy P., Tumiel T., Grygoruk G., Świętochowski P. 2024. Raport końcowy z monitoringu sukcesu gniazdowego ptaków siewkowych. Towarzystwo Przyrodnicze Dubelt, Białystok.

Mirski P., Cenian Z., Wójciak J., Zawadzka D., Lontkowski J., Stój M. 2014. Krajowy Program Ochrony Orlika Krzykliwego *Aquila pomarina* w Polsce. Komitet Ochrony Orłów, Olsztyn.

SDF. 2025. Standardowy Formularz Danych Natura 2000 dla obszaru PLB200003 Puszcza Knyszyńska. Aktualizacja: 2025-05. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska.

Stepaniuk M. 2010. Zmiany stosunków wodnych i użytkowania terenu w Niece Gródecko-Michałowskiej. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego PTG 13: 63–77.

Świętochowski P., Korniluk M., Grygoruk G., Tumiel T. 2021. Raport z monitoringu wybranych gatunków ptaków na obszarze OSO Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 w 2021 roku. Towarzystwo Przyrodnicze Dubelt.

Świętochowski P., Tumiel T., Grygoruk G. 2023. Raport z monitoringu łączaka *Tringa glareola* na stanowisku w obszarze Natura 2000 Puszcza Knyszyńska w 2023 roku. Towarzystwo Przyrodnicze Dubelt.

Tumiel T., Białomyzy P., Grygoruk G., Korniluk M., Świętochowski P., Wereszczuk M., Skierczyński M. 2013. Cenne i nieliczne ptaki lęgowe na Obszarze Specjalnej Ochrony Puszcza Knyszyńska. *Ornis Polonica* 54: 170–186.

Tumiel T., Korniluk M., Białomyzy P., Świętochowski P., Wereszczuk M. 2018. Raport końcowy z wykonania monitoringu liczebności i rozmieszczenia populacji dubelta w granicach obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 w 2017 i 2018 r. Towarzystwo Przyrodnicze Dubelt, Białystok.

Tumiel T., Białomyzy P., Grygoruk G., Korniluk M., Świętochowski P., Wereszczuk M. 2020. Monitoring sóweczki *Glaucidium passerinum* w wybranych powierzchniach lasów gospodarczych obszaru Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB200003 w 2020 roku.

Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. red. 2010. Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki.

Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.

Fundusze Europejskie
na Infrastrukturę,
Klimat, Środowisko

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

